

INFORMACINĖ MEDŽIAGA VARTOTOJAMS

Ką reikia žinoti apie maisto produktų ženklimą

Maisto produkto etikėje teisingai pateikta informacija apie maistą **sudaro galimybes gyventojams rinktis sveikatai palankesnius** bei jų mitybos poreikius atitinkančius maisto produktus.

Visa informacija apie maistą, kuri privaloma pagal teisės aktus ar savanoriškai teikiama vartotojui, neturi klaidinti vartotojų, visų pirma:

dėl maisto produkto ypatybių, ypač jo pobūdžio, tapatumo, savybių, sudėties, kiekio, tinkamumo vartoti termino, kilmės ar kilmės vietos, gamybos ar ruošimo būdo;

priskiriant maisto produktui poveikį arba savybių, kurių jis iš tikrųjų neturi;

darant užuominą apie ypatingas maisto produkto savybes, nors jos iš tikrųjų yra būdingos visiems tokiems panašiams maisto produktams, ypač specialiai atkreipiant dėmesį į tam tikrų sudedamųjų dalių ir (arba) maistinių medžiagų buvimą ar nebuvimą.

Ant visų Lietuvos rinkoje esančių maisto produktų (tiek pagamintų Lietuvoje, tiek kitose šalyse) etikečių pateikiama informacija **privalo būti nurodyta lietuvių kalba**. Siekiant užtikrinti, kad privalomi duomenys apie maistą, kurie turi būti nurodomi ant pakuotės ar prie jos pritvirtintoje etiketėje, būtų įskaitomi, jie turi būti **spausdinami šriftu, kurio rašmenų x (minimalus) aukštis yra lygus 1,2 mm arba didesnis**.

1. Maisto produkto pavadinimas

Visada turi būti nurodytas **įprastinis** arba **teisės aktuose reglamentuotas** maisto **produkto pavadinimas**. Nei prekės ženklas, nei registruotas produkto pavadinimas, nei išgalvotas pavadinimas negali būti vartojami vietoj maisto produkto pavadinimo; jie gali būti vartojami kartu su maisto produkto pavadinimu. Pvz., **mėsa, duona „Rugelis“**, šiuo atveju „mėsa“ ir „duona“ yra maisto produkto pavadinimas, o „Rugelis“ jau yra registruotas arba sugalvotas pavadinimas.

Kai kurių maisto produktų pavadinimai gali būti reglamentuoti teisės aktuose. Pvz., maisto produkto pavadinimas **„vaisių sultys“** yra reglamentuotas teisės aktuose, todėl pavadinimas „vaisių sultys“ gali būti vartojamas tik maisto produktui, kuris yra skystis, sunkiamas iš sveikų, prinokusių, šviežių arba atšaldytų vienos ar daugiau sumaišytų rūšių vaisių, kurio spalva, aromatas ir skonis būdingas tiems vaisiams, iš kurių jis pagamintas.

Teisės aktuose reglamentuotų maisto produktų pavadinimų pavyzdžiai: **„vaisių nektaras“**, **„pienas“**, **„nugriebtas pienas“**, **„liesas pienas“**, **„sūris“**, **„pelėsinis sūris“**, **„medus“** ir kiti.

Kartu su parduodamo maisto produkto pavadinimu turi būti pateikiama informacija apie maisto produkto pavidalą arba ypatingą jo apdorojimą visais **atvejais, kai, nepateikus** šios informacijos, pirkėjas galėtų būti suklaidintas (pvz., susmulkintas į miltelius, pakartotinai užšaldytas, išdžiovintas šaldant, greitai užšaldytas, koncentruotas, rūkytas, **šaldyta žuvis, vytinta dešra** ir pan.).

Ant visų jonizuojančiąja spinduliuote apdorotų maisto produktų turi būti nuorodos **„švitinta“** arba **„apdorota jonizuojančiąja spinduliuote“**.

Maisto produktų, kurie prieš pardudant buvo užšaldyti ir kurie **parduodami atitirpinti**, atveju, prie maisto produkto pavadinimo turi būti pateikiama nuoroda „**atitirpintas**“.

Jei dešrelės apvalkalas nevalgomas, tai turi būti nurodyta (pvz., „Dešrelės apvalkalas nevalgomas“).

Taip pat numatyti atskiri reikalavimai, nurodant mėsos ir mėsos gaminių pavadinimus, t. y. pvz., kada galima rašyti „**smulkinta mėsa**“, „sudarytas (-a) iš mėsos gabalų“ ir pan.

2. Grynasis kiekis

Skysčių grynasis kiekis privalo būti nurodytas **tūrio vienetais**: litrais, centilitrais arba mililitrais, **kitų produktų – masės vienetais**: kilogramais arba gramais. Pvz., **300 ml**, 1,5 l; **100 g**; 0,5 kg ir pan. Žodžiai „Grynasis kiekis“ gali būti rašomi, tačiau tai nėra privalomas reikalavimas.

Kai kietas maisto produktas pateikiamas skystoje terpėje, ženklinant nurodomas ir grynasis maisto produkto svoris be skystos terpės, pvz., ženklinant konservuotus žirnelius nurodoma: grynasis svoris 690 g, sausasis svoris 430 g.

3. Sudedamųjų dalių sąrašas

Sudedamųjų dalių sąraše turi būti visos gamyboje naudotos maisto produkto sudedamosios dalys mažėjančia tvarka pagal kiekį. Sąrašas vadinamas „**Sudedamosios dalys**“. Visada turi būti nurodomi sudedamųjų dalių pavadinimai, tačiau sudedamųjų dalių kiekio nurodyti nereikia, išskyrus kai kuriuos atvejus, nurodytus teisės aktuose.

Pvz., „Sudedamosios dalys. Cukrus, kvietiniai miltai, ryžių miltai (15 proc.), palmių riebalai, vanduo, saulėgrąžos, tešlos kildymo medžiaga E 500, konservantas E 220, maistinė juoduota druska, braškių kvapioji medžiaga“.

Kai kuriems maisto produktams nereikalaujama teikti sudedamųjų dalių sąrašo, pvz., kai maisto produktas susideda iš vienos sudedamosios dalies; neluptų nesmulkintų ar panašiai neapdorotų šviežių vaisių ir daržovių, įskaitant bulves; gazuoto vandens, kurio apraše nurodyta, kad jis gazuotas ir t. t.

Jei sudedamoji dalis yra rafinuoti gyvūninės kilmės riebalai – sudedamųjų dalių sąraše turi būti rašoma „riebalai“ su būdvardžiu „gyvūniniai“ arba nuoroda į konkrečią gyvūninę nuorodą; jei sudedamoji dalis yra hidrinti riebalai, sudedamųjų dalių sąraše atitinkamai prieš žodį „riebalai“ turi būti įrašomi žodžiai „iš dalies hidrinti“ arba „visiškai hidrinti“. Iš dalies hidrinti riebalai yra trans riebalų šaltinis.

Kada reikia nurodyti ir sudedamųjų dalių kiekį (procentais)

Atskiros **sudedamosios dalies** arba tam tikros kategorijos sudedamųjų dalių, naudotų maisto produktui gaminti ar ruošti, **kiekis** privalo būti **nurodomas, kai** sudedamoji dalis arba atitinkamų sudedamųjų dalių kategorija:

nurodyta maisto produkto pavadinime arba paprastai vartotojams asocijuojasi su tuo maisto produktu (pvz., jei maisto produkto pavadinimas yra „varškė su razinomis“, reikia nurodyti razinų kiekį procentais šalia produkto pavadinimo arba sudedamųjų dalių sąraše šalia žodžio „razinos“ skliaustuose nurodyti razinų kiekį procentais);

ženklinant **išskiriama žodžiais, piešiniais ar grafiniais ženklais** (pvz., etiketėje nupieštos braškės ir „braškės“ nurodytos ir produkto sudedamųjų dalių sąraše);

arba labiausiai atspindi maisto produkto savybes ir leidžia jį atskirti nuo kitų produktų, su kuriais jis gali būti supainiotas dėl jo pavadinimo ar išvaizdos.

Sudedamosios dalies arba sudedamųjų dalių kategorijos **kiekis** nurodomas išreiškiant **procen-tiniu dydžiu**, atitinkančiu sudedamosios dalies arba sudedamųjų dalių kiekį jos (jų) naudojimo metu. Ši informacija turi būti pateikiama **maisto produkto pavadinime** arba **iš karto po jo** arba **sudedamųjų dalių sąraše**, susijusiame su atitinkama sudedamąja dalimi arba sudedamųjų dalių kategorija.

Sudedamosios maisto produkto dalys – **Maisto priedai** ir maisto fermentai, turi būti nurodomi pagal tos **kategorijos pavadinimą**, o po jo turi būti nurodytas **specifinis pavadinimas arba**, jei tinkama, **E numeris**.

Pvz., „Sudedamosios dalys. Cukrus, miltai, **stabilizatorius E 412, rūgštingumą reguliuojanti medžiaga E 330**, kakavos sviestas, **dažiklis E 100, džiovėsiai**“ arba „Sudedamosios dalys. Cukrus, miltai, **stabilizatorius guaro derva, rūgštingumą reguliuojanti medžiaga citrinų r.**, kakavos sviestas, **dažiklis kurkuminas, džiovėsiai**“.

Kvapiosios medžiagos vadinamos žodžiais „kvapioji medžiaga“ („kvapiosios medžiagos“) arba konkretesniu kvapiosios medžiagos pavadinimu, arba jos aprašymu. Pvz., Cukrus, miltai, stabilizatorius E 412, rūgštingumą reguliuojanti medžiaga E 330, kakavos sviestas, dažiklis E 100, džiovėsiai, **kvapioji medžiaga**“ arba „Sudedamosios dalys. Cukrus, miltai, stabilizatorius guaro derva, rūgštingumą reguliuojanti medžiaga citrinų r., kakavos sviestas, dažiklis kurkuminas, džiovėsiai, **braškių kvapioji medžiaga**“.

Alergijas ar netoleravimą sukeliančios medžiagos arba produkto pavadinimo nurodymas

Maisto produktų gamyboje naudojamos ir produktuose išliekančios tam tikros sudedamosios dalys, kitos medžiagos arba produktai (pvz., žemės riešutai, pienas, kiaušiniai, žuvis) **gali sukelti vartotojų alergijas arba netoleravimą**, o kai kurios alergijos arba netoleravimas yra pavojingi atitinkamų asmenų sveikatai. Todėl svarbu, kad būtų pateikta informacija, ar maisto produkto sudėtyje yra medžiagų arba produktų, galinčių sukelti alergijas arba netoleravimą, kad **maistui alergiški ar jo netoleruojantys vartotojai galėtų pagrįstai rinktis saugius maisto produktus**.

Alergijas ar netoleravimą sukeliančios medžiagos arba **produkto pavadinimas** pabrėžiamas pateikiant jį taip, kad jis aiškiai išsiskirtų iš kitų sąrašo sudedamųjų dalių, pvz., **pasirenkant tam tikrą šriftą, stilių arba fono spalvą**.

Pvz., „Sudedamosios dalys. **Kvietiniai** miltai, vanduo, **pienas, kiaušiniai**, bulvių krakmolai, **žemės riešutai**, džiovintos braškės, cukrus“ arba „Sudedamosios dalys. **Kvietiniai** miltai, vanduo, **pienas, kiaušiniai**, bulvių krakmolai, **žemės riešutai**, džiovintos braškės, cukrus“ ir pan.

Kai sudedamųjų dalių sąrašo nėra, rašoma „sudėtyje yra“ ir po šių žodžių nurodomas alergijas ar netoleravimą sukeliančios medžiagos arba produkto pavadinimas. Tokių duomenų pateikti nereikalaujama tais atvejais, kai maisto produkto pavadinime aiškiai nurodyta atitinkama medžiaga arba produktas.

Genetiškai modifikuotų sudedamųjų dalių nurodymas

Ženklinant maisto produktus, kuriuose yra daugiau kaip 0,9 % genetiškai modifikuotų organizmų (GMO), turi būti nurodyta, kad produkto sudėtyje yra genetiškai modifikuotų organizmų, pvz., „Šiame produkte yra genetiškai modifikuotų organizmų“ arba „Šiame produkte yra genetiškai modifikuoto (-ų) [organizmo (-ų) pavadinimas]“. T. y. privaloma ženklinti tik maisto produktus, kurių sudėtyje GMO kiekis yra didesnis nei 0,9 proc., tokiu atveju visos medžiagos, kurių sudėtyje yra GMO arba kurios pagamintos iš jų, turi būti išvardintos sudedamųjų dalių sąraše kartu su žodžiais „genetiškai modifikuotas“.

Pvz., „Sojų aliejus pagamintas iš genetiškai modifikuotų sojų pupelių“ arba „produkto sudėtyje yra genetiškai modifikuotų sojų pupelių“.

Pvz., jei gaminant tortus, sausinius ir pan., kaip sudedamoji dalis naudojamas margarinas, kurio sudėtyje yra sojų aliejaus, pagaminto iš genetiškai modifikuotų sojų pupelių, sudedamųjų dalių sąraše privaloma nurodyti: „Margarinas, kurio sudėtyje yra sojų aliejaus, pagaminto iš genetiškai modifikuotų sojų pupelių“.

4. Minimalus tinkamumo vartoti terminas, nuoroda „Tinka vartoti iki...” ir užšaldymo data

Maisto produkto tinkamumo vartoti terminas nurodomas taip:

„**Geriausias iki...**“, kai datoje rašoma diena,

„**Geriausias iki ... (pabaigos)**“ – kitais atvejais (t. y. kai datoje nerašoma diena, o tik metai arba metai ir mėnuo – iki tų metų ar mėnesio pabaigos)

Šalia šių žodžių užrašoma data arba nuoroda į tai, kurioje pakuotės vietoje ji yra. Data rašoma neužkoduota forma šia tvarka: **diena, mėnuo ir metai** (t. y. įrašoma konkreti data arba pateikiama nuoroda į tai, kurioje etiketės vietoje ji yra).

Maisto produktų, kurie mikrobiologiniu požiūriu yra **greitai gendantys** ir dėl to per trumpą laiką gali staiga sukelti pavojų žmonių sveikatai, minimalus tinkamumo vartoti terminas nurodomas taip: „**Tinka vartoti iki...**“ ir įrašoma **data** arba nuoroda į tai, kurioje ženklinimo vietoje ji nurodyta, ir po šios informacijos, jei reikia, aprašomos laikymo sąlygos, kurių būtina laikytis. Praėjus datai „Tinka vartoti iki....(data)“ maisto produktas laikomas nesaugiu.

Šaldytai mėsa, **šaldytiems** mėsos pusgaminiams ir šaldytiems neperdirbtiems žuvininkystės produktams taip pat reikia nurodyti užšaldymo datą arba pirmojo užšaldymo datą, jei produktas buvo užšaldytas daugiau nei vieną kartą: „**Užšaldyta ... (data)**“. Data rašoma taip: **diena, mėnuo ir metai**.

Kai kuriems maisto produktams nereikalaujama nurodyti minimalaus šių produktų tinkamumo vartoti termino: neluptų, nesmulkintų arba panašiai neapdorotų šviežių vaisių ir daržovių, įskaitant bulves; valgomosios druskos, kietojo cukraus, konditerijos gaminių, susidedančių beveik vien iš aromatinto ir (arba) dažyto cukraus, kramtomosios gumos ir panašių kramtomųjų produktų.

5. Maisto tvarkymo subjekto pavadinimas ir adresas

Turi būti nurodytas Europos Sąjungoje įsisteigusio ir **atsakingo už informacijos apie maistą teikimą** maisto verslo operatoriaus* (gamintojo ar pakuotojo, ar pardavėjo, ar importuotojo į Europos Sąjungos rinką) **pavadinimas** ir **adresas** (pvz., UAB „A“, adresas: Aurų g. 191, LT-07170 Vilnius, Lietuva).

* maisto verslo operatorius, atsakingas už informacijos apie maistą teikimą, yra operatorius, kurio pavarde ar įmonės pavadinimu prekiaujama maistu produktu arba, jei tas operatorius nėra įsisteigęs ES, importuotojas į ES rinką.

6. Informacija apie kilmės vietą

Informaciją apie kilmės šalį ar kilmės vietą **būtina pateikti, jei** tokios informacijos nepateikus, **pirkėjas būtų klaidinamas dėl tikrosios maisto produkto kilmės**, ypač tuo atveju, jei visa su maisto produktu susijusi pateikta informacija arba etiketė leistų daryti prielaidą, kad šio maisto produkto kilmės šalis ar kilmės vieta yra kita.

Šis reikalavimas taip pat taikomas tais atvejais, kai maisto produkto prekinis pavadinimas arba kiti simboliai ant etikečių (pvz., paveikslukas, vėliavėlė arba informacija apie vietą) galėtų suklaidinti vartotoją dėl produkto tikrosios kilmės.

Tais atvejais, kai maisto produkto kilmės šalis ar kilmės vieta yra nurodyta, tačiau ji skiriasi nuo jo pagrindinės sudedamosios dalies kilmės šalies ar kilmės vietos taip pat nurodoma atitinkamos pagrindinės (-ių) sudedamosios (-ųjų) dalies (-ių) kilmės šalis ar kilmės vieta, arba nurodoma, kad pagrindinės sudedamosios dalies kilmės šalis ar kilmės vieta yra kita nei to maisto produkto (pvz., tuo atveju, kai braškių uogienei, pagamintai Lietuvoje ir paženklinintai kilmės nuoroda „Kilmės šalis – Lietuva“, buvo naudotos Lenkijoje užaugintos braškių uogos).

Teisės aktuose numatyta, kad pateikti informaciją apie kilmės šalį ar kilmės vietą **visada privaloma** ženklinant kai kuriuos maisto produktus, kaip **medų, šviežius vaisius ir daržoves, vyną, alyvuogių aliejų, ekologiškus maisto produktus, žuvis bei jautieną ir jos produktus, šviežią, atšaldytą arba sušaldytą kiaulieną, avieną, ožkieną ir naminių paukščių mėsą** ir kt.

7. Specialios laikymo ir vartojimo sąlygos, vartojimo instrukcija

Šią informaciją būtina pateikti, kai maisto produktą būtina laikyti ir (arba) vartoti ypatingomis sąlygomis. Pvz., ant vaisių sulčių pakuotės būna nurodyta „Laikyti kambario temperatūroje. Prieš atidarant suplakti. Atidarius laikyti šaldytuve ir suvartoti per 2 paras“.

8. Maistingumo deklaracija (maistingumo ženklavimas)

Maistingumo deklaracijoje aprašoma maisto produkto **energinė** (kilodžauliais (kJ) ir kilokalorijomis (kcal) **ir maistinė** (pvz., baltymai, riebalai, angliavandeniai, skaidulinės medžiagos, vitaminai, mineralinės medžiagos ir kt.) **vertė**.

Privalomoje maistingumo deklaracijoje nurodoma ši informacija:

**energinė vertė ir
riebalų, sočiųjų riebalų rūgščių,
angliavandenių, cukrų,
baltymų ir
druskos*** kiekiai.

* kai tinkama, šalia maistingumo deklaracijos gali būti pateiktas teiginys, kad produkte esantį druskos kiekį nulemia tik natūraliai jame susidarantis natrias.

Privalomos maistingumo deklaracijos turinys gali būti papildytas nurodant vienos ar kelių šių medžiagų kiekius: *mononesočiųjų riebalų rūgščių, polinesočiųjų riebalų rūgščių, poliolių, krakmolo, skaidulinių medžiagų*, kai kurių *vitaminų ar mineralinių medžiagų* (kurių kiekiai yra dideli) kiekius.

Energinė vertė ir maistinių medžiagų kiekis nurodomi 100 g arba 100 ml produkto.

Energinė vertė ir maistinių medžiagų kiekiai gali būti nurodomi vienai porcijai ir (arba) vartojimo vienetui, kuris yra vartotojui lengvai atpažįstamas, jei etiketėje nurodomos naudojamos porcijos arba vieneto kiekis ir pakuotėje esančių porcijų arba vienetų skaičius.

9. Papildomi privalomi duomenys apie konkrečias maisto produktų rūšis ar kategorijas

Tam tikrais atvejais etiketėse gali būti nurodyti kai kurie privalomi papildomi duomenys apie konkrečių rūšių ar kategorijų maisto produktus, pvz., užrašas „supakuotas naudojant apsaugines dujas“ turi būti rašomas, jei produktas supakuotas naudojant apsaugines dujas; užrašas „su saldikliu (-iais)“ arba „su cukrumi (-ais) ir saldikliu (-iais)“ turi būti pateiktas prie maisto produkto pavadinimo, jei maisto produkto sudėtyje yra saldiklio ar saldiklių arba jei į maisto produktus įdėta tiek saldiklio arba saldiklių, tiek cukraus arba cukrų; užrašas „Sudėtyje daug kofeino. Nerekomenduojama vaikams, nėščioms ar žindančioms moterims“ tame pačiame regėjimo lauke kaip ir gėrimo pavadinimas, po užrašo skliausteliuose nurodomas kofeino kiekis mg/100 ml rašomas tada, kai gėrimuose, išskyrus tuos, kurių pavadinime yra žodis „kava“ arba „arbata“, kofeino dalis yra didesnė kaip 150 mg/l.